

Το Β' Διεθνές Συνέδριο Αρχαιολογίας Πάρου και Κυκλάδων «Ο Αρχιλόχος και η Εποχή του»

Δρ Ντόρα Κατσωνοπούλου
Αρχαιολόγος
Πρόεδρος Ινστιτούτου Αρχαιολογίας Πάρου και Κυκλάδων

Στην Παροικία της Πάρου πραγματοποιήθηκε από 7-9 Οκτωβρίου 2005 το Β' Διεθνές Συνέδριο Αρχαιολογίας Πάρου και Κυκλάδων με θέμα τον μεγάλο λυρικό ποιητή της αρχαιότητας Αρχιλόχο και την εποχή του. Το συνέδριο οργανώθηκε από το Ινστιτούτο Αρχαιολογίας Πάρου και τον πολιτιστικό σύλλογο «Αρχιλόχος» Πάρου, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Για το ΙΑΠΚ η οργάνωση και πραγματοποίηση του Συνεδρίου για τον Αρχιλόχο αποτέλεσε το δεύτερο σημαντικό στόχο μέσα σειράς συνεδρίων, που προγραμματίστηκαν στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του για την προβολή και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των Κυκλάδων και ιδίως της Πάρου.

Ο κύκλος αυτών των συνεδρίων εγκαινιάστηκε με επιτυχία το 1997 με την πραγματοποίηση, και τότε στην Παροικία της Πάρου, του Α' Διεθνούς Συνεδρίου Αρχαιολογίας Πάρου και Κυκλάδων με θέμα το περίφημο παριανό μάρμαρο, το λατομείο και τα εργαστήρια γλυπτικής της Πάρου. Το 2000, το ΙΑΠΚ εξέδωσε τον πολυσέλιδο τόμο των Πρακτικών με τίτλο *Παρία Λίθος, Λατομεία, Μάρμαρο και Εργαστήρια Γλυπτικής της Πάρου*, με την επιμέλεια των Δημητρίου Σιλάρη και Ντόρας Κατσωνοπούλου, ένα βιβλίο αναφοράς για τη σημασία της διάσημης Παρίας Λίθου στην ελληνική τέχνη, τη συμβολή των εργασιών γλυπτικής -ιδίαιτερα από τον 6ο έως τον 4ο αιώνα π.Χ.- και τη μακροαίτια ιστορία των λατομείων της Πάρου από την αρχαιότητα μέχρι τον 19ο αιώνα μ.Χ.

Η συνέχεια σε αυτή την αξιόπνη προσπάθεια ανάδειξης του κυκλαδικού πολιτισμού δόθηκε τον Οκτώβριο του 2005 με το τρίτο-μερο συνέδριο για τον Αρχιλόχο, στη διάρκεια του οποίου περισσότεροι από τριάντα ειδικοί επιστήμονες φιλόλογοι, ιστορικοί και αρχαιολόγοι παρουσίασαν τα αποτελέσματα της πλέον πρόσφατης έρευνας για τον Αρχιλόχο και την εποχή του. Ο σκοπός μας ότι από το 1963 που έγινε στη Γενεύη η πρώτη συνάντηση για τον Αρχιλόχο έχουν περάσει πλέον των 40 ετών, το Συνέδριο της Πάρου αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία. Σε αυτό κατέστη δυνατό να συζητηθούν για πρώτη φορά ύστερα από τόσα πολλά χρόνια, επιστημονικά από όλο τον κόσμο και να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα μελετών και ερευνών για τον Αρχιλόχο και την Πάρο, που σημειώσαμε εξαιρετικό πρόοδο τις τελευταίες δεκαετίες.

Έτσι, ο Αρχιλόχος που αντιπροσωπεύει ίσως τον αρχαιότερο σύνδεσμο ανάμεσα στους δύο κόσμους της επιχής και της λυρικής ποίησης, συζητήθηκε στο Συνέδριο ως ποιητής, πολεμιστής, ριψοκράτης, εραστής, πολιτικός, ήρωας. Η πολυπλευρική προσωπικότητά του, η φιλικότητά του προς τους άλλους, η ελευθερία του σκεπτικού αλλά και από την ανάδειξη του κόσμου στον οποίο έζησε και δημιούργησε μέσα από τις σημαντικές ανακοινώσεις διακεκριμένων ιστορικών και αρχαιολόγων που μίλησαν για τον πολιτισμό της Πάρου και των Κυκλάδων, του Αιγαίου και της Μικράς Ασίας κατά την αρχαϊκή περίοδο.

Η αιχμηρή ιδέα στο έργο του Αρχιλόχου αναδείχθηκε μέσα από την ανάλυση της ερωτικής συμπεριφοράς του, όπως μέσα είναι γνωστή από τα ποιητικά του ερωτικά αποσπάσματα και κυρίως από την περιήγηση Επιδό της Κολωνίας, ένα έργο που πραγματικά σόκαρε τους μελετητές όταν ανακαλύφθηκε μερικές δεκαετίες πριν. Ο ίδιος διερευνήθηκε, με βάση νεότερες ερμηνείες μελετητών, ως ένα είδος κοσμικό και μέλαιοι συμπόσιου, πέραν της παραδοσιακής όψης που τον χαρακτήριζε ως ένα υβριστικό και άσεμνο είδος ποίησης που απογγέλιαν αποκλειστικά σε θρησκευτικές γιορτές. Από την άλλη, ο Αρχιλόχος πολεμιστής παρουσιάστηκε μέσα από τα ποιήματά του που μιλούν για τον πόλεμο και για τη ζωή των πολεμιστών, την οποία φαίνεται να γνωρίζει καλά, με κυρίαρχο στοιχείο την αυτοαναδείξη ή ως «μητρή του Ενυδριού», δηλαδή του θεού της πολεμικής βοής. Η αναβίωση του Αρχιλόχου σε ποιητή στη διάρκεια της συνάντησης του με τις Μούσες και η ηρωολατρεία του στην Πάρο αποτέλεσαν επίσης αντικείμενο αρκετών εργασιών στο Συνέδριο. Συζητήθηκαν σε αυτή τη συνάντηση, το ανέγλυφο του ανακαλυμμένου ήρωα από την Πάρο που ο Ν. Κοντολύμπος το ονόμασε με τον Αρχιλόχο, τα πιθανά πορτρέτα του Αρχιλόχου και ένα γινέτιο η εκκοσμογραφία του, η ζωφόρος του Αρχιλόχου και η επιγραφή του Μνηστήρι που αφορά τη λατρεία του στην πατρίδα του Πάρου. Επιπλέον αναλύθηκε η φρασολογία της σε σχέση με τον διπλό τρόπο με τον

οποίο συλλαμβάνεται ο ήρωας σε παράμοιες λατρείες, αρχικά σαν θνήσκος και στη συνέχεια σαν θεός προστάς στους λάτρεις του. Εξετάστηκαν ακόμη η πρόκληση της ποίησης του Αρχιλόχου στα νεότερα χρόνια μέσα από τις νεοελληνικές μεταφράσεις του έργου του αλλά και η επίδρασή του στη νεότερη ποίηση.

Ο κόσμος της εποχής του Αρχιλόχου αναδείχθηκε με την παρουσίαση των πρόσφατων ανασκαφικών δεδομένων, κατά πρώτον από την ίδια την Πάρο και την ευρύτερη περιοχή (ακρόπολη Κουκουναράς, ανασκαφές στην πόλη της Πάρου, Δεσποτικό) αλλά και από τη Θάσο, αποκάλυψε των Παρών και την περιοχή της Ερέσου κατά τον 7ο αιώνα π.Χ. Η ανάλυση του ιστορικού-οικονομικού-πολιτικού περιβάλλοντος σε σχέση και με τις δραστηριότητες του Αρχιλόχου ως πολεμιστή-στρατή, έριξε φως στη δημιουργία και την ουσία του έργου του.

Εκτός όμως από τις νέες αυτές προσεγγίσεις στην προσωπικότητα και το έργο του Αρχιλόχου με βάση τα πορίσματα των πλέον πρόσφατων ερευνών, ιδιαίτερα διαφωτιστικές υπήρξαν οι ανακοινώσεις από τον δρα Dirk Obbink του Πανεπιστημίου του Λέινδεν, σε πρώτη παγκόσμια παρουσίαση, των νέων ποημάτων του Αρχιλόχου που ανακαλύφθηκαν πρόσφατα (άνοιξη 2005) στη συλλογή των οεμύργων πατήρων της Οεφρόρδη. Με τις νέες ανακαλύψεις, που φαίνονται στη δυνατότητα ανάγνωσης των παπύρων χάρη στις εξελίξεις της πολυφασματικής φωτονογραφίας τα τελευταία χρόνια, ο Αρχιλόχος αποκτά υπόσταση και ως ελεγειακός ποιητής. Ανάμεσα στα νέα αποκείμενα, συμπεριλαμβάνεται μακροσκελές ποίημα του σε ελεγειακά δίσταχα που πραγματεύεται μυθολογικό θέμα. Συγκεκριμένα, πρόκειται για το πρωτότερο δείγμα ελεγειακής μυθικής αφήγησης μεσαιών μίκρου, που ανακαλύφθηκε π.χ. Εξοστέρη τη μάχη του Τηλέφου, ήρωα της Αρκαδίας, γιου του Ηρακλή και της ηρώνας Αιγής, εναντίον των Ελλήνων στη Μυσία της Μ. Ασίας. Ο Τηλέφος αντιμετώπισε τους Έλληνες ως βασιλιάς της Μυσίας, όταν εκείνοι άρχισαν να λεηλατούν τη χώρα του νομιμότατος κατά λάθος πολεμικού ήρωα που ονομάζεται στην Τηλέφου. Με τη βοήθεια του πατέρα του Ηρακλή, ο Τηλέφος νίκησε και έτρεψε σε φυγή τους Έλληνες αλλά τραυματίστηκε από τον Αχιλλέα και έχασε την πατρίδα του. Η ιστορία του μυθικού ήρωα λειτουργεί, επομένως, για τον Αρχιλόχο ως ένα είδος παραδειγματικό για να υπερασπισθεί τον εαυτό του που φυγομάχησε ριχνώντας την πατρίδα του.

Δεν είναι ανημιγράμμη ούτε δειλία να υποχωρήσεις όταν προτάξεις ο θεός.

Στρέψαι με ναΐτα μάς να φύγουμε πρέπει να ξέρεις πότε να φύγουμε

Όπως τότε που ο Τηλέφος ο Αρκαϊδίδης έτρεψε σε φυγή τον πολυ στρατό των Αχαιών (Αρχιλόχος, Παπύρου ΟΕ, LXIX 4708, απ. 1.2-25, στ. 2-5)

Η ιστορία του Τηλέφου από τη γέννησή του στην Αρκαδία έως την άφιξη και το θάνατό του στη Μυσία, έχουν απεικονιστεί στην εσωτερική ζωφόρο του Μεγάλου Βωμιού στην Πέργαμο (2ος αι. π.Χ.) αλλά και κυρίως στην εξέλιξη μετέπειτα πάνω από τον οπισθοδοτικό και στο δυτικό αέτωμα του ναού της Τηλέας (4ος αι. π.Χ.) στην πατρίδα του, την Αρκαδία. Μάλιστα, αρχιτεκτονικά και γλυπτικά του ναού της Τηλέας υπήρξε ένας άλλος διάσημος της αρχαίας Πάρου, ο μεγάλος γλύπτης Αλάφης.

Σε συνέχεια της κατά κοινή ομολογία επιτυχημένης διεξαγωγής του Συνεδρίου για τον Αρχιλόχο, το ΙΑΠΚ έχει ως στόχο κατ' αρχήν την έκδοση του τόμου των Πρακτικών έως το τέλος του 2006 και τη διοργάνωση ακολούθως του Γ' Διεθνούς Συνεδρίου για τον Σκόπια τον Πάρο.

